

Rättighetsutbildning för elever i anpassad grundskola

Helena Yourston, Doktorand i Pedagogik med inriktning Specialpedagogik

Upplägg

- Styrdokument – rättigheter
- Barns Mänskliga Rättigheter
- Resultat från min forskning
- Frågestund på slutet

Mänskliga rättigheter

- Mänskliga rättigheter är grundläggande fri- och rättigheter som tillkommer varje människa. De bygger på idén om alla människors lika värde, är universella (gäller alla) och kan inte tas ifrån dig.
- Rättigheterna är odelbara och ömsesidigt beroende av varandra.

Utbildning är en mänsklig rättighet.

- Utbildning är särskilt viktig för mänskliga rättigheter eftersom utbildning är ett medel för att **upprätthålla** och **sprida andra rättigheter**.
- Min forskning handlar om hur vi kan utbilda barn/elever som har IF i rättigheter.

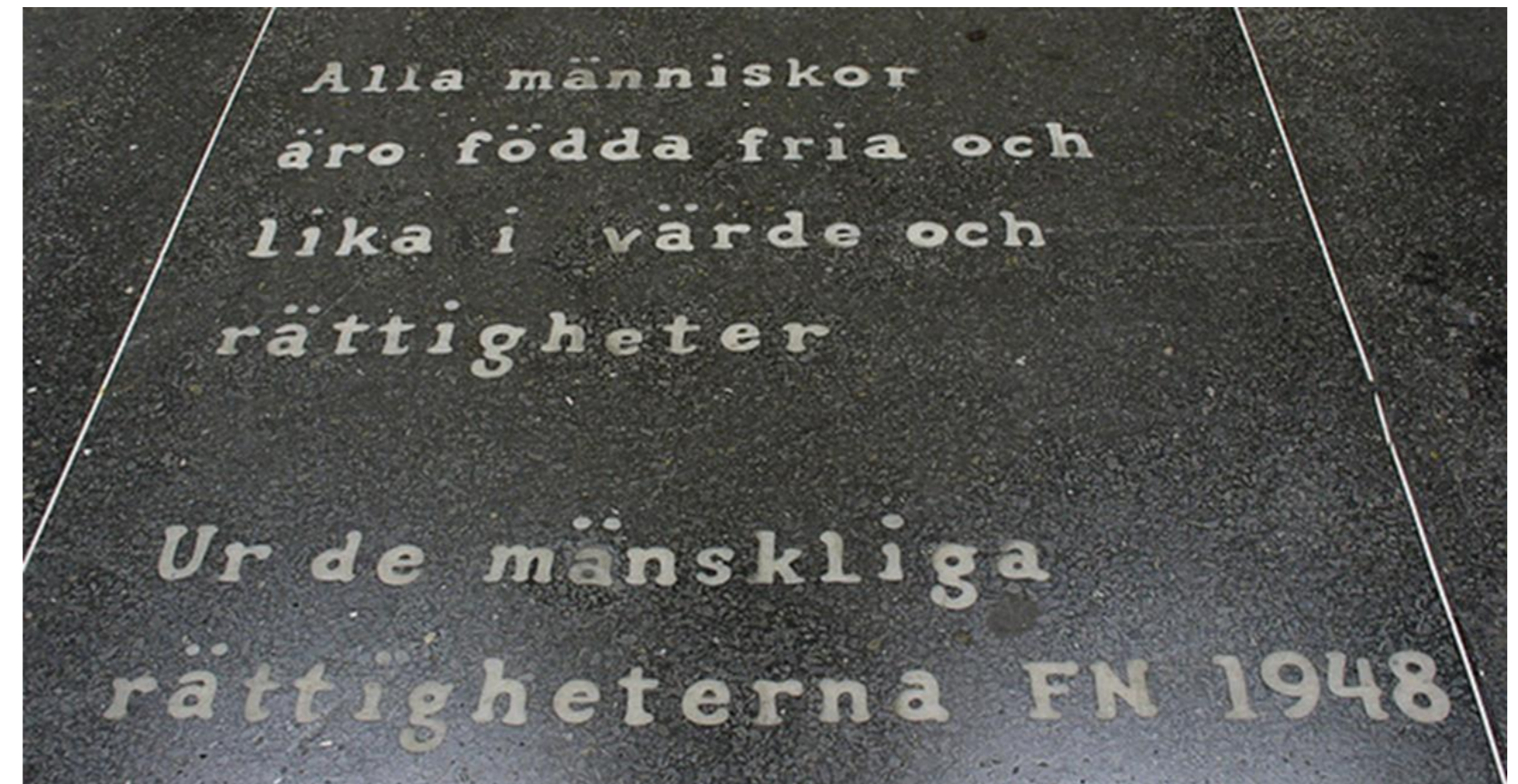

Det här fotot av Okänd författare licensieras enligt CC BY-NC

MR

- **M**änskliga **R**ättigheter är ett etiskt ramverk - en uppsättning principer för vad som ska vägleda mänsklig samexistens.

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948)

Mänskliga rättigheter

Civila rättigheter – liv, personlig integritet, lika värde och icke diskriminering, ägande, tanke-, samvets- och religionsfrihet

Politiska rättigheter – Yttrandefrihet - uttrycksfrihet, föreningsfrihet och mötesfrihet, delta i diskussion och beslut om gemensamma angelägenheter

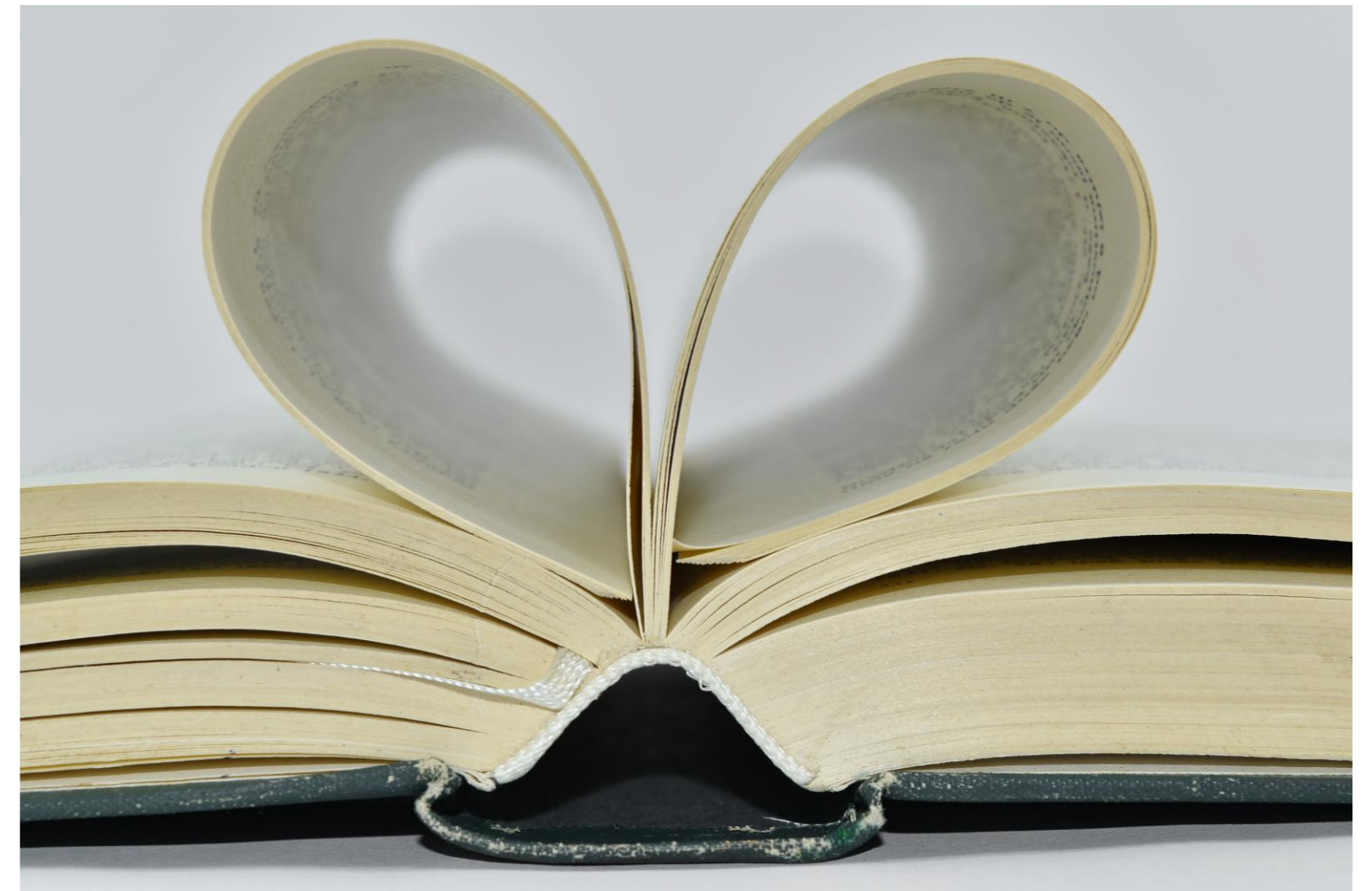
Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – Täcker in basala behov såsom arbete och rättvisa arbetsvillkor, utbildning, bästa möjliga hälsa, social och ekonomisk trygghet, delta i kulturliv

Anpassad grundskola – vad står i läroplanen om rättighetsutbildning?

Inledande delarna i läroplanen för grundskolan/anpassad grundskola - innehåller rättigheter, värden.

Inom samhällskunskapsämnet (Ä) och vardagsaktiviteter (ÄO) behandlas rättigheter främst. Läroplanen beskriver dock inte **hur** man ska arbeta med rättigheter...

Ämnen: Kursplan

*Skolan ska ansvara för att varje elev som läser **ämnen** efter genomgången anpassad grundskola har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället...*

Centralt innehåll

- **F-3** Mänskliga rättigheter inklusive **alla människors lika värde** och **barnets rättigheter** i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- **4-6** **De mänskliga rättigheterna och deras betydelse**, inklusive **barnets rättigheter** i enlighet med barnkonventionen. Principen om **likabehandling**, inklusive **skydd mot diskriminering**.

Ämnesområden: Kursplan

- **Estetisk verksamhet:** Undervisningen inom ämnesområdet estetisk verksamhet ska syfta till att eleverna utvecklar kreativitet och intresse för att skapa och uttrycka sig med bild, musik och slöjd.
- **Kommunikation:** Undervisningen inom ämnesområdet kommunikation ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i att kommunicera med andra.
- **Motorik:** I ämnesområdet motorik ingår idrott och hälsa. Rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor är grundläggande för människors välbefinnande.
- **Verklighetsuppfattning:** I ämnesområdet verklighetsuppfattning ingår matematik, naturorienterade ämnen och teknik.

• **Vardagsaktiviteter:** Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att **utveckla kunskaper om mänskliga rättigheter** samt om demokratiska processer och **värden**.

Centralt innehåll

- 4-6: Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas, samt **barnets rättigheter** i enlighet med **FN:s konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen).

Konventioner för människor vars rättigheter inte blivit tillgodosedda.

- FN:s konvention om barnets rättigheter (1989)
- Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006)

- syfte att undanröja hinder för personer så att de ska få åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Barnrättskonventionen...

Forskning om – elever i grundskolan och kunskap om rättigheter.

En lista på väggen...

Regler för vuxna...

Har vuxna också rättigheter???

Mänskliga rättigheter och barns rättigheter – Barns Mänskliga Rättigheter

Alla har samma rättigheter, barn som vuxna.

Mänskliga rättigheter måste förstås i relation till den specifika rättighetsinnehavaren.

Barn och unga tillhör också andra grupper vars rättigheter har specialiserats, ex funktionsnedsättning, kvinnor.

Därför benämning: Barns mänskliga rättigheter

”Mänskliga rättigheter måste förstås i relation till den specifika rättighetsinnehavaren”.

Exemplet yttrandefrihet – ”att göra sin röst hörd”

- ”*Utifrån ålder och mognad*”...innebär inte att vi struntar i att fråga/lyssna in/tolka barn.
- Verbalt/ickeverbalt (bilder, kroppsspråk, uttryck mm) ska vi ta vara på oavsett ålder och mognad
- Därefter bedömer vi vad vi gör med den information vi fått fram.
- För att kunna ”göra sin röst hörd” måste förutsättningar ges för detta i utbildningen.

Exempel på rättigheter - överträdelser:

Det är en mänsklig rättighet att inte bli utsatt för våld. Överträdelser i utbildningen kan vara..

- Smäll med handen
- Knuffar

Alla människor är lika i värde och rättigheter. Överträdelser i utbildningen kan vara..

- Att någon tränger sig före i kön för att få hjälp.
- Att någon annan avbryter ett samtal/kommunikation utan att den andre har fått kommunicera/prata klart.
- Att bli talad till på ett respektlöst sätt eller skrikt mot.
- Att inte bli informerad om vad som händer barnet/eleven...

Ingen ska godtyckligt fråntas sin egendom. Överträdelser i utbildningen kan vara..

- Någon rycker ens mössa och springer iväg.

FNs deklARATION om rättighetsutbildning (2011): Enligt FN ska en komplett utbildning för mänskliga rättigheter inkludera tre element:

om rättigheter

genom rättigheter

för rättigheter

Utbildningen ska

- ge kunskaper (**om**) Vilka är rättigheterna och vilka normer och värden vilar de på?
- utveckla värden och attityder (**genom**) Organisering av undervisning så att barn/elever **får uppleva att få sina rättigheter respekterade och får träna på att respektera andras rättigheter** (tillsammans med andra barn/elever/vuxna)
- utveckla handlingskapacitet (**för**) barn/elever får möjlighet att utveckla **handlingskapacitet, kompetenser och förmågor** för att utöva, respektera och skydda egna och andras rättigheter

Två delar i lärarens barnrättsuppdrag:

- Att skapa en rättighetsfrämjande utbildningsmiljö
- Att utbilda barn och unga om mänskliga rättigheter.

Bygga relationer med eleverna.

Stötta och leda elevernas relationsskapande processer .

Motarbota negativa relationer och stoppa kränkningar av elever.

Hantera etiska dilemman i skolan

Se situationer som rättighetslärande

Min forskning - hur utbildning i mänskliga rättigheter för elever med IF går till.

- Undersöker MR-undervisning inom både ämnen och ämnesområden.
- Saknas nationell och internationell forskning
- Forskningen som finns handlar oftast om att rättigheter inte har blivit tillgodosedda eller att de kränks.
- Personal saknar kunskap – behöver exempel

Direkt undervisning: Lärare fick uppgift att planera och genomföra undervisningen

Inbäddad undervisning: Undervisning **genom** rättigheter

Preliminära resultat – delar ur...

Samtliga lärare tyckte att rättigheter var ett viktigt ämne i utbildningen

Samtliga upplevde att de jobbar med rättigheter hela tiden (god förebild, kommunikation, bekräftar eleverna på ett bra sätt).

Få lärare använde begrepp kopplade till rättigheter

Barnets rättigheter i fokus (Barnkonventionen)

Inbäddad rättighetsundervisning - viktig för elever med IF

Ämnen

Kunskap om, Förståelse för, Agera enligt rättigheterna

Specifika rättigheter

Kroppslig integritet – främst för att skydda sig själva

Rättigheter – hemska brott mot barn i andra delar av världen – (knöts sällan till händelser i elevernas närhet).

Saknar ibland begrepp kopplade till rättigheter.

Många metoder som gynnar lärandet: film, verbalt, bilder, modellering, repetition.

Filmer och färdigt material – bra att visa fakta, känslor och händelser - en risk att annat innehåll än rättigheter vävs in.

Ämnesområden

Att veta om - egen och andras kroppsliga integritet.

Att veta om att de kan göra sin röst hörd.

Kommunikation – ej specifikt rättigheter, men avgörande för att kunna ”åtnjuta sina fulla rättigheter”, exempelvis genom att göra sin röst hörd, göra val och påverka sin situation.

Filmer, verbal kommunikation, alternativ kompletterande kommunikation, repetition och fysisk beröring.

Vad är viktigt att tänka på?

Barns mänskliga rättigheter – ökad kunskap hos personal, ge förklaringar, vidga.

Använd begrepp kopplade till rättigheter (rätt..., lika mycket värda, m.m.).

Knyt rättigheter till elevernas vardag.

Inbäddad undervisning -
Bädda in undervisningen i vardagliga situationer (turtagning, konflikthantering, ge sin röst hörd).

Kommunikation är avgörande för att kunna utöva sina rättigheter. Hur och vad gör vi?

Rättigheter i utbildning är mer än rättighetsundervisning – organisation, elevsyn, inflytande och delaktighet mm

Exempel inbäddad rättighetsundervisning Ämnen

”Fokus mänsklig värdighet”

I en av observationerna hade en lärare (L1) ett samtal med några elever i klassen. En av eleverna hade fyllt år och läraren uppmärksammade detta med att hela klassen sjöng för eleven. Därefter frågar läraren eleverna om de kan säga några fina saker till eleven som fyller år så att läraren kan skriva upp dessa på ett födelsedagskort.

Elev 1 inledde med att säga: “du är lekfull”.

Elev 2 sade: “du är snäll”.

Elev 3 uttryckte: “du är sämst på Bingo”.

Läraren stannade upp med skrivandet på kortet och sade med mjuk röst till elev 3: “Kommer du ihåg när du fyllde år, då var alla kompisarna snälla mot dig och sade fina saker som jag skrev upp. Vad tänker du om det?”.

Elev 3 svarade: “Ja jag vet”, varpå ett “förlåt” framfördes.

Därefter fortsatte läraren att skriva upp elevernas positiva uttryck.

Elev 3 sade: “Du är min bästa kompis och du är bra på att rita”.

Den elev som hade fyllt år svarade: “Nej, jag är inte alls bra på det”.

Elev 3 svarade: “Joho, men kommer du inte ihåg när du ritade den där raketen, då gjorde du det jättebra”.

Eleven som hade fyllt år sade: “Ja just det” och såg glad ut.

Läraren sade till elev 3: “Ja, vad bra det blev när du kom ihåg det”

Exempel från praktiken – inbäddad undervisning ÄO

Lärare 2 står bredvid en elev i hallen. Eleven har gått fram och tillbaka i korridoren (vanligt att eleven gör det). Eleven har få ord via talat språk men gör tecken ibland som lärare också kan tyda. Man kan se att eleven verkar lyssna när eleven tittar rakt fram (drömmande) och rör huvudet fram och tillbaka (ser ut som att eleven försöker fånga fokuset, perceptionssvårigheter). Läraren frågar eleven om hen behöver gå på toaletten och visar tecknet för toalett. Eleven ger ingen reaktion. Läraren upprepar. En annan elev kommer fram och tar lärarens hand (tror att eleven vill att läraren ska följa med och öppna dörren till musikrummet där eleven ofta sitter och lyssnar på musik, ensam och samma låtar varje gång, obs, min tolkning).

Läraren stoppar eleven och visar tecknet för "vänta". Eleven står och tittar några sekunder helt stilla. Läraren vänder sig tillbaka till den andra eleven (toalett). Under tiden lämnar eleven som pockade på uppmärksamhet sammanhanget och går därifrån. Eleven går runt hörnet och jag ser inte vart han går (t.ex. till en annan lärare).

På väggen hänger utvecklingsplaner där det finns en bild på varje elev samt vilken assistent som följer eleven för dagen. Längst ner finns några mål som varje elev har. Läraren berättar direkt efter situationen för mig att eleven som kom och tog i handen har som mål att vänta på sin tur. Den andra eleven försöker få hen att teckna toalett för att hen skall kunna berätta när hen behöver gå på toaletten.

(Reflektion: Eleven som gick iväg, kommunikation, vad hände med den?)

Reflektion av speciallärare ÄO - elevsyn

Reflektion av lärare efter direkt undervisning i ämnesområden.

Det jag tänkt mycket på är hur vi vuxna ser på eleverna i den anpassade grundskolan. Jag upplever att alla vuxna som jag har arbetat med, assistenter, lärare, rektorer, har olika syn på dessa barn. Hur vi väljer att möta dem, säga hej, titta på och i ögonen, prata till, med mera.

Ibland möter jag vuxna som säger "de förstår ju inte så mycket", eller "de är för svårt för dem" osv. Enligt mig är det jätteintressant och viktigt hur vi väljer att se och bemöta de här eleverna, vad vi tänker om deras förståelse och så vidare. Detta för att det enligt mig har en avgörande betydelse för bland annat vad och hur vi undervisar.

Om en lärare t.ex. inte tror att en elev förstår så mycket kanske den eleven går miste om information, medan en lärare som tror att en elev kan mycket mer kanske till exempel får möjlighet att göra fler val och ta del av mer information och utbildning. Samtidigt är det såklart jättesvårt, för vi vill ju alla lägga vår undervisning på en nivå som inte blir för lätt och inte för svår.

Frågor?

Tack för mig!

Kontakt: helena.yourston@oru.se